

مبانی تدوین رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی در نبرد ناهمپراز

www.ketab.ir
نویسندگان:

دکتر مجید زین الدینی

دکتر محمدرضا کمالی

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

تهران - ۱۴۰۰

سرشناسه: زین الدینی، مجید، ۱۳۴۷-

عنوان و نام پدیدآورنده: مبانی تدوین رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی در نبرد ناهمپراز / نویسندگان مجید زین الدینی، محمدرضا کمالی؛ ویراستار علمی محمد زارعی؛ ویراستار

مشخصات نشر: تهران، انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری: ۱۷۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۴۸-۳۷۸-۴

فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۶۹-۱۷۳.

موضوع: علوم نظامی (اسلام)

موضوع: Military science and art (Islam)

موضوع: تاریخ نظامی

موضوع: Military history

موضوع: علوم نظامی-ایران

موضوع: (Iran) Military Science

موضوع: جغرافیای نظامی — ایران

موضوع: Iran — geography Military

شناسه افزوده: کمالی، محمدرضا، ۱۳۴۴ -

شناسه افزوده: زارعی، محمد، ۱۳۶۶ -، ویراستار

شناسه افزوده: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

رده‌بندی کنگره: BP ۲۲۸ / ۴

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۷۹

شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۳۶۸۶۲

مبانی تدوین رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی در نبرد ناهمپراز

نویسندگان: دکتر مجید زین الدینی و دکتر محمدرضا کمالی

ویراستار علمی: محمد زارعی

ویراستار ادبی: رضا فضلی

ناظر ویراستار: مرتضی چشمه‌نور

صفحه‌آرا: رضا فضلی

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۰

ناشر: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۴۸-۳۷۸-۴

قیمت: ۴۵۰۰۰۰ ریال

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

نشانی انتشارات: تهران، ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام،

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

نشانی اینترنتی: www.sndu.ac.ir

تلفن: ۲۲۹۷۰۳۴۳

سخن ناشر

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی با هدف نهادینه‌سازی مرجعیت علمی در توسعه مفاهیم، گفتمان و تفکر راهبردی در کشور و بهره‌گیری از بنیان‌ها و نظریه‌های بومی، درصدد تدوین و ارائه راهبردهای تعالی‌بخش، علمی و تخصصی می‌باشد.

این دانشگاه و پژوهشگاه از مراکز علمی کلیدی و حساس در عرصه مسائل راهبردی است که از بدو تشکیل و در دگردیسی و بازطراحی سازمانی پس از انقلاب شکوهمند اسلامی به منظور کادرسازی در تراز انقلاب اسلامی در سطوح مدیران عالی کشوری و لشکری مکلف بوده وظیفه خطیر خود در جهت تربیت و آموزش فرماندهان و مدیران عالی رتبه کشور را سرلوحه تمامی برنامه‌ها قرار داده است.

اهمیت این امر هنگامی نمود بیشتری می‌نماید که نگاهی ژرف و آینده‌پژوهانه به پیرامون کشور، منطقه و جهان داشته باشیم؛ چراکه با ظهور تهدیدات نوین در عرصه بین‌الملل، لزوم داشتن چنین کانونی برای به هنگام نگاه داشتن مدیران عالی و فرماندهان نظامی به‌طور کامل ملموس خواهد بود. از سوی دیگر چشم‌انداز ایجاد تمدنی بزرگ موجب می‌شود تا این تلاش و تعهد سبب ترغیب سازمان‌هایی گردد که برای پیروی از این هدف متعالی و ایجاد تحول در برنامه‌ها و فعالیت‌های خود نیازمند راهبردهای تخصصی و علمی منبعث از گفتمان و تفکر راهبردی این دانشگاه و پژوهشگاه باشند. با نگرش به این رویکرد و اهمیت موضوع، لزوم تولید و توزیع ادبیات راهبردی در این دانشگاه که ماحصل تلاش اساتید و فرهیختگان متخصص در علوم دفاعی راهبردی و دانش‌آموختگان است، نمایان می‌گردد.

در این راستا مرکز انتشارات راهبردی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی در سه حوزه مدیریت راهبردی، دفاع ملی و امنیت ملی با اهتمام به برنامه‌ها و در چارچوب اهداف و مفاهیم عالیه نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و تدابیر رهبر معظم انقلاب و فرماندهی کل قوا حضرت امام خامنه‌ای مدظله العالی، سعی

در انتقال مفاهیم و آموزه‌های خود به سطوح مختلف مدیران و ارکان جامعه داشته و در این بستر دست‌های پرتوانی را که نیل به این اهداف را تسهیل می‌نمایند، به گرمی می‌فشارد.

وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ
دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱۱	 پیشگفتار
۱۳	 مقدمه
۱۷	 فصل اول: اندیشه نظامی
۱۹	 اندیشه نظامی در اسلام
۲۰	 اندیشه نظامی از دیدگاه قرآن کریم
۲۱	 اندیشه نظامی پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم)
۲۳	 اندیشه‌های نظامی مولای متقیان حضرت امام علی (علیه السلام)
۲۶	 آراء و اندیشه نظامی از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)
۲۷	 اندیشه‌های نظامی از منظر سایر صاحب نظران
۳۵	 اصول رهنامه عملیاتی احصاء شده بر اساس اندیشه‌های نظامی ذکر شده
۳۷	 فصل دوم: پیشینه جنگ
۳۹	 جنگ و سیر تاریخی آن
۳۹	 دسته بندی جنگ‌ها
۴۰	 مفهوم جنگ ناممطراز
۴۱	 تفاوت جنگ همطراز با جنگ ناممطراز
۴۵	 مروری بر جنگ‌های همطراز در دهه‌های اخیر
۵۰	 مروری بر جنگ‌های ناممطراز دهه‌های اخیر
۶۷	 فصل سوم: رهنامه عملیاتی
۶۹	 مفهوم رهنامه (دکترین)
۶۹	 پیشینه و هدف رهنامه
۷۰	 مبانی اسلامی در حوزه رهنامه و آئین نظامی
۷۴	 جایگاه رهنامه در اسناد بالادستی
۷۶	 تعاریف رهنامه نظامی
۷۸	 انواع و سطوح رهنامه
۸۱	 فرآیند تدوین رهنامه در برخی کشورها
۸۵	 مروری بر رهنامه عملیاتی چند کشور منتخب
۱۰۵	 فصل چهارم: محیط‌شناسی خارجی
۱۰۷	 مطالعه محیط خارجی
۱۰۷	 تهدیدات نظامی
۱۱۰	 سازمان معنایی تهدیدات امنیتی

۱۱۵	ویژگی های تهدیدات ناهمطراز.....
۱۱۷	جغرافیای صحنه جنگ.....
۱۱۸	تقسیمات صحنه جنگ.....
۱۱۹	صحنه جنگ احتمالی آمریکا با جمهوری اسلامی ایران.....
۱۲۰	عوامل مؤثر بر تعیین صحنه جنگ.....
۱۲۴	جغرافیای صحنه جنگ جمهوری اسلامی ایران (آسیای جنوب غرب).....
۱۲۵	شناخت ارتش آمریکا.....
۱۳۳	فصل پنجم: محیط شناسی داخلی
۱۳۵	مطالعه محیط داخلی.....
۱۳۵	جغرافیای نظامی ایران.....
۱۳۷	معرفی کلی ارتش جمهوری اسلامی ایران.....
۱۳۸	معرفی کلی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.....
۱۴۰	شناخت بسیج و منابع انسانی ایران.....
۱۴۲	وحدت و انسجام ملی.....
۱۴۳	مبانی اتحاد و انسجام از منظر قرآن و اهل البیت (ع) و علمای اسلام.....
۱۴۵	مبانی اتحاد از نگاه بنیان گذار انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره).....
۱۴۶	مقایسه مصداق انسجام ملی در جمهوری اسلامی ایران با سایر کشورها و ایاره آمریکا.....
۱۴۸	تجربه های تاریخی دفاع از کشور ایران.....
۱۵۹	فصل ششم: سخن پایانی
۱۶۱	فرآیند تدوین رهنامه عملیاتی.....
۱۶۱	عوامل مؤثر در تدوین رهنامه عملیاتی.....
۱۶۲	ملاحظات ضروری در تهیه و تدوین رهنامه عملیاتی.....
۱۶۷	منابع و مآخذ

پیشگفتار

با نگرش به وضعیت کنونی جهان، مشهود است که قدرت‌های سلطه‌گر با از بین بردن حقوق اولیه انسان‌ها و نقض استقلال، آزادی و حقوق مسلم دیگر ملل به دنبال منافعی برای خود در اقصی نقاط کره خاکی بوده و با تکیه بر تمام ابعاد توانمندی‌های مادی خویش، در پی حفظ سلطه خود بر دیگران به هر بهایی هستند.

از آنجایی که منطقه آسیای جنوب غربی از جمله مناطقی است که برای استکبار جهانی دارای منافع بسیار مهمی نظیر ذخایر انرژی، بازار اقتصادی و ... است، لذا به منظور تسلط بر منابع این منطقه، از هیچ تلاشی فروگذار نمی‌کنند. از طرفی جمهوری اسلامی ایران پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی بدلیل الهام از تعالیم عالیه اسلام ناب محمدی (صلی‌الله علیه و آله و سلم) همواره در پی حفظ استقلال، آزادی و منافع بحق خود بوده و به شدت از سوی نظام سلطه مورد تهدید مستمر قرار گرفته است.

آمریکا به‌عنوان پرچمدار استکبار جهانی از بدو پیروزی انقلاب اسلامی همواره با تکیه بر توانمندی‌های مادی، امکانات، تجهیزات و فناوری پیشرفته به دشمنی علیه جمهوری اسلامی ایران پرداخته و در این مسیر از هیچ تلاشی دریغ نورزیده و پس از حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ و اشغال افغانستان و عراق، به‌عنوان محتمل‌ترین تهدید علیه جمهوری اسلامی ایران مطرح است.

آموزه‌های موجود در نیروهای مسلح و تجربه تاریخی آنها در آموزش‌ها و تجارب عملیاتی، بخصوص دفاع مقدس، همگی مربوط به نبرد هم‌مطراز است در حالیکه نبرد محتمل آینده‌ی کشور، نبردی ناهم‌مطراز است و این تغییر بنیادین بایستی به‌درستی تبیین و موشکافی شود تا با فهم عمیق آن بتوان در آیین نامه‌های رزمی، عملیاتی، پشتیبانی، تسلیحات و تجهیزات، آموزش، تمرینات، رزمایش‌ها، ساختار و سازمان نیروها و ... تغییرات لازم را به‌عمل آورد.

مطالب این کتاب می‌تواند؛ یک چارچوب حساب شده و مشخص برای تدوین رهنامه عملیاتی جهت مقابله با تهاجم آمریکا در بخش زمینی تعیین نماید. از سوی دیگر می‌تواند موجب ایجاد فهم مشترک و ادبیات یکسان در سطح نیروهای مسلح شده و امکان هم‌افزایی و بهره‌برداری از کلیه ظرفیت‌های نیروهای مسلح و مردمی را فراهم آورد.

کتاب حاضر در پنج فصل به شرح ذیل تهیه و تدوین گردیده است:

درفصل اول اندیشه نظامی، در فصل دوم پیشینه جنگ، در فصل سوم رهنامه عملیاتی، در فصل چهارم محیط شناسی خارجی، در فصل پنجم محیط شناسی داخلی و در قسمت پایانی این فصل تحت عنوان سخن پایانی به الزامات رهنامه عملیاتی ارائه شده است.

از زحمات و راهنمایی‌های عالمانه و دلسوزانه اساتید محترم که با سعه صدر فراوان، موجب
پربار شدن این اثر شدند، کمال تشکر و قدردانی را دارد.

مؤلفان

مقدمه

امروز جنگ‌ها جور دیگر است. با پیشرفت ابزار، جنگ ماهیتش عوض شده و جور دیگری شده است. شما دشمن را در میدان نمی‌بینید تا دمار از روزگارش درآورید. باید ببینید در این شرایط چه کاری باید بکنید، خیلی مهم است، دکترین عملیاتی متناسب با زمان، این جزء کارهای بسیار مهم شماست که باید انجام بگیرد (مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان عالی آجا ۸۶/۱/۲۸).

در اصطلاحات و تعاریف سیاسی، واژه‌ی جنگ اغلب به‌عنوان پدیده‌ای که مولود زندگی اجتماعی انسان است، به مفهوم زدوخورد مسلحانه بین دو یا چند گروه و یا کشور متخاصم بیان گردیده است. از منظر فقه سیاسی اسلامی، اولین و اساسی‌ترین اصل، صلح و زندگی مسالمت‌آمیز همه انسان‌ها در کنار یکدیگر است و جنگ و توسل به زور جز در موارد خاصی که ماهیت و عنوان دفاع داشته و اسلام آن را به‌عنوان حق فطری و طبیعی مشروع به رسمیت شناخته، محکوم است.

نیروهای مسلح به‌عنوان کارگزاران اصلی جنگ‌ها، وظیفه دفاع از منابع، منافع و ارزش‌های حیاتی ملت و کشور را عهده‌دار هستند که دفاع کارآمد و اثربخش این نیروها، مستلزم اتخاذ و اجرای راهبردهای بهینه‌ای است که با لحاظ نمودن اصول اساسی، اندیشه‌ها، اعتقادات، تعالیم و نظریه‌های هدایت‌گر مورد قبول و همچنین مورد حمایت ملی که تحت عنوان رهنامه نظامی در طرح‌ریزی‌ها و کاربرد قدرت نظامی در سطوح ملی و اجرایی کشور مورد استفاده قرار می‌گیرند، اتخاذ و تدوین همه‌ی حرفه‌ها در بین ملل مختلف آیین‌های خاص خود را داشته‌اند و همواره مهم‌ترین آیین‌های هر قوم و ملتی آیین‌های دینی و نظامی آن‌ها بوده است که با وجود قدمتی به درازی تاریخ طولانی عمر بشر همچنان از مهم‌ترین آیین‌های ملل مختلف باقی مانده‌اند.

در فرهنگ ملل مختلف از آیین نظامی، با عنوان دکترین نظامی یاد می‌شود و در این کتاب (مستند به فرهنگستان زبان فارسی و مصوبات ابلاغی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران) از آن به‌عنوان «رهنامه» نام برده خواهد شد.

رهنامه‌های نظامی در تمامی سطوح آن، در طول تاریخ دستخوش تغییر و تحول شده و این تغییرات به‌ویژه تحت تأثیر پیشرفت‌های علمی، فناوری تسلیحاتی، تجارب تاریخی، تغییرات محیطی و نوع و ماهیت تهدیدات بوده و از آن‌ها پیروی کرده است.

نقش و جایگاه ممتاز جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یکی از قدرت‌های منطقه‌ای در منطقه‌ی راهبردی و پراهمیت آسیای جنوب غربی و تضاد نظام سیاسی منبعث از اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله و سلم)، با منافع نامشروع قدرت‌های استکباری جهان، موجب شد که انقلاب اسلامی از بدو پیروزی تاکنون، آن‌چنان مورد عداوت و دشمنی آنان به سرکردگی ایالات متحده آمریکا قرار گیرد که امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) آمریکا را اصلی‌ترین و بالقوه‌ترین تهدید علیه نظام جمهوری اسلامی ایران قلمداد و فرمایشات داهیان‌ای را در این خصوص عنوان فرموده‌اند که از جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: «طراحان نظامی، باید دکترین رزم خود را بر اساس احتمال درگیری با آمریکا پایه‌گذاری، طراحی و آماده نمایند. البته شرط اول برای اینکه بتوانید یک طرح رزمی، متناسب با شرایط جدید بیاورید این است که معتقد باشید می‌توانید چنین طرحی را به وجود بیاورید»

حضرت امام خمینی (ره) پس از پایان یافتن هشت سال دفاع مقدس فرمودند: «در هنگامه نبرد مجال پرداختن به همه‌ی قوت‌ها و ضعف‌ها و طرح‌ها و برنامه‌ها و در حقیقت ترسیم راهبرد دفاع همه‌جانبه نبوده است. ولی در شرایط عادی باید با سعه‌صدر و به دور از حب و بغض‌ها به این مسائل پرداخت و از همه‌ی اندوخته‌ها، تجربه‌ها و استعدادها و طرح‌ها استفاده نمود» (صحیفه امام ج ۱۹، ص: ۳۵۶).

با توجه به موارد پیش گفته و اوامر راه‌گشای ذکر شده، وقوع هرگونه منازعه و جنگ بین جمهوری اسلامی ایران و آمریکا، امری محتمل و از جنبه‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری می‌تواند به نبردی ناهمپراز بیانجامد. از طرفی احتمال وقوع جنگ همپراز بین جمهوری اسلامی ایران و یکی از کشورهای همسایه یا یکی از کشورهای منطقه آسیای جنوب غربی بر اثر تحریکات نظام سلطه حاکم بر جهان (همانند تجربه هشت سال دفاع

مقدس) امری محتمل، عاقلانه و توأم با دوراندیشی است که تهیه و بهره‌گیری از رهنامه‌های کارآمد، اثربخش و به‌روز شده عملیاتی برای هر یک از محیط‌های فوق (همپتراز و ناهمپتراز)، یکی از عوامل اساسی حصول آمادگی و توفیق نیروهای مسلح در مواجهه با این فرض‌های خطیر و مهم است.